

נעשה אדם

ענוה וקבלת התורה

אבות ד'י'

רבי מאיר אומר, הוי ממעט בעסק, ועסוק בתורה.

Rabbi Meir would say: Engage minimally in business, and occupy yourself with Torah.

והוי שפל רוח בפני כל אדם.

Be humble before every man.

ואם בטלת מן התורה, יש לך בטלים הרבה כנגדך. ואם עמלת בתורה, יש (לו) שכר הרבה לתן לך:

If you neglect the Torah, there will be many more causes for neglect before you; if you toil much in Torah, there is much reward to give to you.

דרך החיים שם

הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה וכו'. זה המאמר הוא אחד עם המאמר שלפניו והוא צריך פירוש. כי יש לשאול מה בא רבי מאיר להשמיענו וכי לא ידענו שיש לאדם למעט עסקיו ויעסוק בתורה דאם לא כן תורתו אימתי תהיה נעשית, ומה ענין והוי שפל רוח בפני כל אדם בין הוי ממעט בעסק ובין ואם בטלת וכו'. ויש לפרש דבא לומר שר"ל כי לפעמים אדם ממעט בעסקיו בשביל הטורח או בשביל העצלה, ואם ימעט עסקיו בשביל הטורח או בשביל העצלה ויעסוק בתורה, הרי מה שממעט בעסקיו אינו מפני התורה. אבל יש לו למעט מן עסקיו אף על גב שאין עליו העסק טורח כלל, ואפשר שהוא חפץ ואוהב לעסוק יותר אפ"ה ימעט מן עסקיו ויעסוק בתורה. שיהיה נראה שהוא פונה מעסקי העולם וממעט עסקי העולם בשביל התורה, ובזה מסלק האדם עצמו מענין העולם ומתדבק במדריגה אלקית. ולפיכך אחר שאמר הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה, שר"ל כי כאשר ימעט מן עסקיו בשביל התורה ולא שימעט מן עסקיו בשביל הטורח כמו שאמרנו, ואז נראה כי חפץ בתורה שהרי מניח עסקיו ועוסק בתורה, ואדם כזה ראוי שיקנה התורה כאשר הוא מסלק דברים הגופנים ופונה אל התורה. ודבר זה גם כן אמרו (ברכות ס"ג, ב') אין תורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו על התורה שנאמר אדם כי ימות באוהל, ופירשנו בזה כי האדם הוא בעל גוף אינו ראוי למדריגה השכלית רק כאשר יסלק ענין הגוף שלו לגמרי עד שאין גופו נחשב כלל בעיניו וממית גופו ומסלק עצמו בשביל התורה השכלית ואז ראוי אל התורה השכלית, וכמו שאמר כאן הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה שממעט עסקיו שהם צרכיו בעולם הזה בשביל התורה השכלית ואז ראוי אל התורה. וסמך אחריו והוי שפל רוח בפני כל אדם כי זהו גם כן המדה שעל ידי זה קונה התורה, וכמו שבארנו במקומו שעל כן אמרו (עירובין נ"ד, א') שאין התורה בגסי רוח ואמרו עוד (תענית ז', א') נמשלו דברי תורה למים מה מים הללו מניחין הגבוה והולכים למקום נמוך כך דברי תורה אין מתקיימין רק במי שדעתו שפלה עליו. ולפיכך אמר על זה והוי שפל רוח בפני כל אדם כי על ידי המדה הזאת גם כן מסלק המדה הגשמית, כמו שאמרנו פעמים הרבה שגסות רוח מדה גשמית ולפיכך לא בגסי רוח היא. ואין מדה נבדלת מן הגשמית רק הענוה. ולפיכך משה רבינו ע"ה שזכה לתורה לא הגיע לה רק על ידי ענוה שהיה בו מכל אדם על פני האדמה. ודבר זה התבאר פעמים הרבה ולכך באלו שתי מדות דוקא זוכה לתורה:

גמ' עירובין נד.

ואמר ר"א מאי דכתיב לחיו כערוגת הבושם אם משים אדם עצמו כערוגה זו שהכל דשין בה וכבושם זה שהכל מתבשמין בה תלמודו מתקיים ואם לאו אין תלמודו מתקיים

R. Elazar further stated: What is the purport of the Scriptural text: His cheeks are as a bed of spices? If a man allows himself to be treated as a bed upon which everybody treads, and as spices with which everybody perfumes himself, his learning will be preserved, but otherwise it will not.

גמ' ערובין נה:

רבא אמר לא בשמים היא לא תמצא במי שמגביה דעתו עליה כשמים ולא תמצא במי שמרחיב דעתו עליה כים רבי יוחנן אמר לא בשמים היא לא תמצא בגסי רוח

Rava expounded, 'It is not in heaven', it is not to be found with him who, because he possesses some knowledge of it, towers in his pride as high as the heavens, '[neither is it beyond the sea]' it is not found with him who, because of some knowledge of it, is as expansive in his self-esteem as the sea. R. Yochanan expounded: 'It is not in heaven', it is not to be found among the arrogant;

נתיבות עולם נתיב התורה ב'

מפני כי התורה הוא השכל העליון וקשה לקנות התורה שהיא שכל העליון, לכך צריך שיהיה אל האדם הכנה לקבל התורה ואל"כ לא יקבל אותה. וההכנה שצריך לתורה הם דברים הרבה מאוד עד שהוא ראוי אל התורה, כי האדם הוא בעל גוף והתורה היא שכל אלהי. לכך צריך האדם שיהיה רחוק מן המדות שהם גשמיים וצריך לדבק במדה שהיא שכלית. ועיקר המדה שהיא שכלית היא הענוה כמו שיתבאר ענין זה במקומו, ולכך אי אפשר לקנות התורה כי אם בעל מדה זאת:

שערי תשובה שער א' סי' כ"ז

והגאווה מסבבת כמה עבירות ומגברת יצר לב האדם עליו, שנאמר (דברים ח, יד): ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך, ונאמר (משלי כא, ד): רום עינים ורחב לב נר רשעים חטאת, פירוש: הגאווה ניר הרשעים, כי ממנה יפרו חטאים, כאשר נאמר: ורם לבבך ושכחת, ונאמר (תהלים י, ב): בגאות רשע ידלק עני, ונאמר (שם לא, יט): הדוברות על צדיק עתק בגאווה, ונאמר (יחזקאל לב כד): אשר נתנו חתיתם בארץ חיים. וכמו שעושים בני אדם ניר בשדה כדי לפרות בו הזרע ולאסוף רוב תבואות, כן עושים הרשעים את הגאווה ניר בלבבם וזורעים בו המחשבות הרעות להוליד ולהצמיח העבירות שהם פרי מחשבותם. ועל דרך המשל כמו שאמר הנביא (הושע י, ד): ופרח כראש משפט וגו'. ומה שאמר "חטאת", פירוש: ניר רשעים - ניר חטאת, וכולל חטאים רבים, כמו (ירמיה יז, א): חטאת יהודה. או יהיה פירושו: וחטאת, כמו (חבקוק ג, יא): שמש ירח. והטעם: מלבד כי הגאווה גורמת חטאים, המדה עצמה - חטאת, כמו שנאמר (משלי טז, ה):

תועבת ה' כל גבה לב, ובעל הגאווה נמסר ביד יצרו, כי אין עזר השם עמו אחרי אשר הוא תועבת ה':

גמ' תענית ז.

אמר רבי חנינא בר אידי למה נמשלו דברי תורה למים דכתיב הוי כל צמא לכו למים לומר לך מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה ואמר רבי אושעיא למה נמשלו דברי תורה לשלשה משקין הללו במים וביין ובחלב דכתיב הוי כל צמא לכו למים וכתוב לכו שברו ואכלו ולכו שברו בלוא כסף ובלוא מחיר יין וחלב לומר לך מה שלשה משקין הללו אין מתקיימין אלא בפחות שבכלים אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה כדאמרה ליה ברתיה דקיסר לרבי יהושע בן חנניה אי חכמה מפוארה בכלי מכוער אמר לה אביך רמי חמרא במני דפחורא אמרה ליה אלא במאי נירמי אמר לה אתון דחשביתו רמו במאני דהבא וכספא אזלה ואמרה ליה לאבוה רמיא לחמרא במני דהבא וכספא ותקיף אתו ואמרו ליה אמר לה לברתיה מאן אמר לך הכי אמרה ליה רבי יהושע בן חנניה קרייהו אמר ליה אמאי אמרת לה הכי אמר ליה כי היכי דאמרה לי אמרי לה והא איכא שפירי דגמירי אי הוו סנו טפי הוו גמירי

R. Chanina b. Ida said: Why are the words of the Torah likened unto water-as it is written, 'Ho, everyone that thirsts, come for water'? This is to teach you, just as water flows from a higher level to a lower, so too the words of the Torah endure only with him who is humble. R. Oshaia said: Why are the words of the Torah likened unto these three liquids, water, wine and milk — as it is written, 'Ho, everyone that thirsts come for water'; and it is written, Come, buy and eat; yea, come buy wine and milk without money, and without price? This is to teach you, just as these three liquids can only be preserved in the most inferior of vessels, so too the words of the Torah endure only with him who is humble.

This is illustrated by the story of the daughter of the Roman Emperor who addressed R. Yehoshua b. Chanania, 'O glorious Wisdom in an ugly vessel'. He replied, 'Does not your father keep wine in an earthenware vessel?' She asked, 'What else shall he keep it in?' He said to her, 'You who are nobles should keep it in vessels of gold and silver'. Thereupon she went and told this to her father and he had the wine put into vessels of gold and silver and it became sour. When he was informed of this he asked his daughter, 'Who gave you this advice?' She replied, 'R. Yehoshua b. Chanania' — Thereupon the Emperor had him summoned before him and asked him, 'Why did you give her such advice?' He replied, 'I answered her according to the way that she spoke to me'. But are there not good-looking people who are learned? — If these very people were ugly they would be still more learned

רמב"ם ה' תלמוד תורה ג' ח' ט'

(ח) כתוב בתורה לא בשמים היא ולא מעבר לים היא לא בשמים היא לא בגסי הרוח היא מצויה ולא במהלכי מעבר לים היא לפיכך אמרו חכמים לא כל המרבה בסחורה מחכים וצוו חכמים הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה:

It is written in the Torah [Deuteronomy 30:12, 13]: "It is not in the heavens...It is not across the sea...." [This implies:] "It is not in the heavens" - i.e., it is not found in the proud spirited. "It is not across the sea" - i.e., it is not found in those who travel across the sea.

Therefore, our Sages said: "Not everyone who is involved in business will become wise." Our Sages also commanded: "Minimize your business activities and occupy yourself with Torah."

(ט) דברי תורה נמשלו כמים שנאמר הוי כל צמא לכו למים לומר לך מה מים אינם מתכנסין במקום מדרון אלא נזחלין מעליו ומתקבצים במקום אשבורן כך דברי תורה אינם נמצאים בגסי הרוח ולא בלב כל גבה לב אלא בדכא ושפל רוח שמתאבק בעפר רגלי החכמים ומסיר התאוות ותענוגי הזמן מלבו ועושה מלאכה בכל יום מעט כדי חייו אם לא היה לו מה יאכל ושאר יומו ולילו עוסק בתורה:

The words of Torah can be compared to water, as [Isaiah 55:1] states: "Behold, all who are thirsty, come to the water." This teaches you that just as water does not collect on an incline, but rather flows from it and collects in a low place, similarly, the words of Torah will not be found in the arrogant or in the hearts of any of the haughty, but rather in the humble and lowly, who sit in the dust at the feet of the Sages and remove the desires and pleasures of the times from their hearts. They do only a minimal amount of work each day [to earn] their livelihood if they have nothing else to eat. The rest of their days and nights are involved with Torah study.

מהר"ל נתיב התורה שם

והמדה הזאת היא הענוה. ומדה העצמית שגרמה למשה שהיה מקבל התורה, היא הענוה אשר היתה עמו יותר מעם כל אדם אשר על פני האדמה ולכך זכה לתורה. וכמו שאמרו זכרונם לברכה באגדה בפרק ר"ע (שבת פ"ט ע"א) הוהיל ומעטת את עצמך תקרא התורה על שמך שנאמר זכרו תורת משה עבדי וכמו שמבאר. ובעירובין (נ"ה ע"א) אצל לא בשמים היא לא בגסי רוח היא, שאין להתורה שייכות כלל לגס רוח שהוא בעל מדה גשמית, וראיה לזה כי לשון גסות מורה על עבות וגסות והעבות הוא לגשם. ועוד הגשם יש לו רחקים מוגבלים, וזהו מדת גס רוח שהוא מגביל עצמו בגדלות לומר כי כך וכך גדול הוא, לכך אין ראוי מדה זאת אל התורה שהיא שכלית ולא יכנס השכל בגדר הגבול אשר הגבול הוא שייך אל דבר הגשמי. וזה שאמר מה המים מניחין הגבוה והולכים למקום נמוך, פירוש כמו שתראה התפשטות המים לכל צד תמיד ואין למים גדר וגבול, לא כמו הגשם שמתפשט כפי גדלו אבל המים הם הולכים ומתפשטים תמיד מבלי גבול כלל, ולפיכך מניחין המים מקום גבוה והולכים למקום נמוך, שמקום הגבוה יש לו גבול שהוא מוגבל בשטח שלו והמים מניחין מקום הגבוה שיש לו גבול והולכים למקום נמוך שלא יוגבל, וכך התורה שהיא שכלית ואין גבול לה, לכך מנחת מקום הגבוה היינו גס רוח שמגביל עצמו שכל כך הוא גדול, והולכת למקום נמוך הם שפלי רוח בעלי ענוה שאין מגבילים עצמם ואין מחשיבים עצמם לכלום כאילו הם אינם דבר מוגבל ומפני כך נמצאת התורה אצלם, ועיין אצל ולא כל המרבה בסחורה מחכים (אבות פ"ב) ושם פרשנו. וכבר בארנו בנתיב הענוה, כי הענוה יש בה מדת פשיטות כי אין מחשיב עצמו לדבר כי זהו עצם הענוה, אבל המחשב עצמו לדבר והוא חשוב בעיניו אין זה מדת הפשיטות, ולפיכך אין התורה שהוא שכל פשוט ראוי לעמוד בו רק במי שהוא פשוט ואין מחשיב עצמו לדבר, וזה גדר הפשיטות אשר הוא ראוי אל השכל. וזה שאמר אחר כך מה אלו שלשה משקין אין נשמרים אלא בפחות שבכלים ור"ל כי אלו משקין השנוי בהם בקלות מאוד, ולפיכך צריך להם לפחות שבכלים כמו כלי חרס אינו פועל במשקה מצד הפשיטות, אבל הכסף והזהב משנה את המשקה, וזהו מפני שאין הכסף והזהב פשוט כמו שהוא פשוט פחות שבכלים ולכן משנה את המשקה, וכך התורה גם כן אינה עומדת אלא במי שדעתו שפלה, כי כאשר דעתו שפלה יש לו מדת הפשיטות. ואם אין דעתו שפלה לא תעמוד עמו התורה השכלית. וכן מה שאמר בסמוך אי חכמה מפוארה בכלי מכוער, כל ענין זה כי כל עוד שהאדם יש לו מדת הפשיטות ביותר ראוי שיקבל השכל הפשוט. וכן מה שלשה משקין נפסלים בהיסח הדעת, ר"ל המשקה הוא דבר דק מאוד ומפני זה קל להיות נפסל וצריכין שמירה, וכך התורה שהיא אצל האדם לדקות השכל אשר אין לו שייכות אל האדם אשר הוא בעל גוף גשמי, בהיסח הדעת הוא נפסל ומסתלק מן האדם לכך צריכים שמירה ביותר. ואלו שלשה משקין הם יין וחלב ומים, ולכך נמשלת התורה באלו שלשה משקין, שהתורה כלולה מן שלשה מדות ובשביל כך נקראת התורה תליתא, ומדת המים והיין ידוע והחלב ממוצע ביניהם כי החלב מן הדם כי דם נעקר ונעשה חלב והבן זה:

גמ' פסחים סח:

רב יוסף ביומא דעצרתא אמר עבדי לי עגלא תלתא אמר אי לא האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא רב ששת כל תלתין יומין מהדר ליה תלמודיה ותלי וקאי בעיברא דדשא ואמר חדאי נפשאי חדאי נפשאי לך קראי לך תנאי איני והאמר רבי אלעזר אילמלא תורה לא

נתקיימו שמים וארץ שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי מעיקרא כי עביר איניש אדעתא דנפשיה קא עביר

R. Yoseph would order on the day of Shavuot: 'Prepare me a third-born calf,' saying. 'If not for the influence of this day, how many Josephs are there in the market place!' R. Sheshes used to revise his studies every thirty days, and he would stand and lean at the side of the doorway and exclaim, 'Rejoice, my soul, Rejoice, my soul; for you have I read [the Bible], for you have I studied [the Mishnah].' But that is not so, for R. Elazar said, But for the Torah, heaven and earth would not endure, for it is said, If not for my covenant by day and by night, I had not appointed the ordinances of heaven and earth? — In the first place when a man does it [sc. studies], he does so with himself in mind.

דרך ה' ח"ד פ"ב

ב. בכלל ההשפעות הנשפעות ממנו ית' לצורך בריותיו יש השפעה אחת עליונה מכל ההשפעות, שענינה הוא היותר יקר ומעולה שבכל מה שאפשר שימצא בנמצאים, והיינו שהוא תכלית מה שאפשר שימצא בנמצאות מעין המציאות האמיתית שלו ית', ויקר ומעלה מעין אמתת מעלתו ית', והוא הוא מה שמחלק האדון ית"ש מכבודו ויקרו אל בראיו. Of all the influences that Hashem causes to emanate from Him for the sake of His creations, one is higher than all the others, being more dear and precious than anything else that Hashem created. This influence is the closest thing to Hashem Himself that can be found Creation, its loftiness and excellence resembling Hashem's own to some degree. Through this influence Hashem enables some of His creations to partake of some of His Glory and perfection.

ה. ואמנם ההשפעה הזאת הנה ענינה אלקי כמ"ש, ולא עוד אלא שהוא היותר עליון ונשגב שבענינים הנמשכים ומגיעים ממנו ית' אל הברואים, וכיון שכן ודאי שיש לו לאדם לירוא ולרעוד בעסקו בענין כזה, שנמצא הוא נגש לפני אלקיו ומתעסק בהמשכת האור הגדול ממנו אליו. והנה צריך שיבין משפלותו האנושי, וירעש מרוממותו ית'. והנה יגל מאד מחלקו הטוב שזכה לזה, אך ברעדה כמ"ש. ונכלל בזה, שלא ישב בקלות ראש, ולא ינהג שום מנהג בזיון, לא בדבריה ולא בספריה, וידע לפני מי עומד ומתעסק. ואם הוא עושה כן, אז יהיה תלמודו מה שראוי לו להיות באמת, ותמשך על ידו ההשפעה שזכרנו, ויתעצם בו היקר האלקי, וימשך תיקון והארה לכל הברואה. אבל אם תנאי זה יחסר ממנו, לא תמשך ההארה על ידו, ולא יהיו דבריו אלא כשאר כל הדיבורים האנושיים, הגיונו כקורא איגרת, ומחשבותיו כחושב בדברי העולם. ואדברא, לאשמה תחשב לו, שקרב אל הקדש בלי מורא, ומקל ראשו לפני בוראו, עודו מדבר לפניו ומתעסק בקדושתו ית'. ואולם כפי מדרגת המורא ושיעור הכבוד והזהירות בו, כן יהיה שיעור יקר הלימוד ומדרגת ההשפעה הנמשכת על ידו, וכמש"ל:

The influence of the Torah however is a G-dly thing, as discussed earlier. Not only that, but it is the highest and most important of all the concepts transmitted from G-d to man. Because of this fact, it is imperative that one should have reverence and awe when involved in the Torah. What one is then doing is approaching his G-d and involving himself in the transmission of the great Light from Hashem to himself. The individual involved in Torah should therefore be abashed by his human lowliness and tremble before G-d's loftiness. He should rejoice in what he can attain but even this should be combined with the greatest possible awe. It is all the more important that one not behave frivolously when involved in the Torah and not show any disrespect for its books or their words. When occupied with Torah, one should know before Whom he stands. When one fulfils these conditions, then his study of the Torah is as it should be. He can then draw down the Influence as discussed earlier and incorporate in himself G-dly excellence as well as rectify and illuminate all of creation.

שפתי חיים מידות ועבודת ה' ח"א עמ' קצ"ד

כאמור כיון שהענוה והשמחה הן מקניני התורה, צריך האדם לעבוד על עצמו לזכות ולהרגיש את החדאי נפשאי, כדי שישכיל להעריך את התורה בצורה נכונה, כי אם לבו גס, הגישה לתורה אצלו היא כדבר המובן מאליו, א"כ חסר לו בהכרה והערכה אל התורה, ללא "אימה ויראה" חסר לו גם "בענוה ושמחה" – שמחת התורה. נמצא כי הענוה היא הבסיס העיקרי לקנין התורה א. ע"י הענוה הוא מכשיר את עצמו לתורה, ואינו יכול להיות כלי קיבול לתורה, לקלוט את השכל האלוקי שהוא ללא גבול ומגבלות, ב. הענוה היא קנין לתורה כדי שע"ז תהיה לו את ההערכה הנכונה לתורה, כשם שע"י השמחה בתורה על חלקו הטוב שזכה לכך שמרגיש את ה"חדאי נפשאי" בתורה מקבל את ההערכה הגדולה בתורה, כך גם היראה והענוה נותנת את המבט וההערכה הנכונה אל התורה. מידת הגאווה יכולה להתבטא בפרט בשעת הלימוד עצמו בכל הקשור ללימוד בצוואת ובחברותא, מצד אחד יש רצון להבליט את עצמו ואת דעתו, ומצד שני יש חסרון רצון לשמוע את דעת חבריו. אמנם בוודאי כאשר לומדים בחברותא או כאשר מדברים עם חברים בלימוד, תחילה יש לברר ולהבהיר לעצמו איך הוא מבין את הסוגיא ואח"כ יאמר את דעתו לחבריו, אלא שהדבר צריך להעשות מתוך רצון להגיע אל האמת, ולאחר שאמר את דעתו אל לו להתנאות ולחשוב שרק דעתו היא הנכונה, אלא צריך שתהיה לו היכולת לשמוע גם את מה שאומר החברותא שלו, להתבונן בדבריו אולי באמת אולי באמת הצדק אתו. מותר וגם ראוי להלחם במלחמה של תורה ולנסות להוכיח את צדקת סברתו, אך בתנאי שאם לאחר הויכוח יתברר שהאמת את חבריו, יודה על האמת ולא יעמוד על דעתו, ואפילו אם יש פעמים שכל אחד נשאר בעמדתו, אבל אם זה ממבט של חיפוש האמת לבד, אזי "אינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה".

במדבר י"ב:ג'

וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עָל פְּנֵי הָאֲדָמָה:

Now this man Moses was exceedingly humble, more so than any person on the face of the earth.

רש"י שם

ענו – קפל וסכלן;

Humble: Modest and patient.

רמב"ן שם

וטעם והאיש משה ענו מאד להגיד כי השם קנא לו בעבור ענותנותו, כי הוא לא יענה על ריב לעולם אף אם ידע ור"א מפרש ואמר כי הוא לא היה מבקש גדולה על שום אדם, ולא יתגאה במעלתו כלל אף כי על אחיו, והם חוטאים שמדברים עליו חנם אבל בספרי (בהעלתך ק) רבי נתן אומר אף בפניו של משה דברו בו שנאמר וישמע ה' והאיש משה עניו מאד, אלא שכבש משה על הדבר יזכיר ענותנותו שסבל ולא ענם, והשם קנא לו:

גמ' חולין פט.

אמר רבא ואיתימא רבי יוחנן גדול שנאמר במשה ואהרן יותר ממה שנאמר באברהם דאילו באברהם כתיב ואנכי עפר ואפר ואילו במשה ואהרן כתיב ונחנו מה

Raba, others say R. Yochanan, said: More significant is that which is said of Moshe and Aharon than that which is said of Avraham. Of Avraham it is said: I am but dust and ashes, whereas of Moshe and Aharon it is said: And we are nothing.

דברים ל"ד:י'

וְלֹא קָם זָכִיָּא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יָדָעוּ ה' פְּנִים אֶל פְּנִים:

And there was no other prophet who arose in Israel like Moses, whom the Lord knew face to face,

נתיבות שלום במדבר עמ' ס'

וי"ל הביאור בזה על דרך משל לחבית מלאה מים, שכל עוד יש ומציאות כשלעצמה ערכה גדול מאד, אבל אם ישפכו את מי החבית לים הגדול הרי הם כאין וכאפס ולא יחשבו כלל, ואפילו אלף חביות לא תוכר מציאותם בהיותן בתוך הים. בעת היות המים נפרדים מהים הם מציאות וישות עצמית, אך כאשר דבוקים הם למים שאין להם סוף הרי כל מציאותם בטלה כאין ואפס, וכמה הרבה מים שיהיו בחבית זו מה ערך להם לעומת הים הגדול. וכ"ש וק"ו באין ערוך כשאר יהודי דבוק בהשי"ת, שהוא מתבטל בתכלית ואינו תופס כלל מקום נגד מציאותו ית'.

גמ' ברכות סג:

דאמר ריש לקיש מניין שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באהל

As Reish Lakish said. Where do we learn that words of Torah are firmly held by one who kills himself for it? Because it says, This is the Torah, when a man shall die in the tent

מכתב מאליהו ח"ד עמ' 52

עצמו היינו אנוכיותו

שפתי חיים מועדים ח"ג עמ' רל"ג

שורש הרע הוא כשאדם חושב על ה"עצמו" איך לגדלו ולהגדילו, וכאשר הוא זוכה להמית את הגדלת עצמו הוא זוכה לתורה.

ההגבלה ביותר לאדם אינה מצד הנסיבות החיצוניות, אלא ה"עצמו" ע"י שיושב להגדיל את עצמו, ומימלא כתוצאה מכך הוא נעשה גם תלוי בנסיבות חיצוניות, א"כ ע"י שאיפת כבוד – הוא מפסיד, נעשה תלוי בזלות, ומימלא גם מפסיד את חלקו בתורה, ואילו ע"י השפלת עצמו – מרויח! נעשה ע"י כך בן חורין אמיתי המשוחרר מכל תלות בנסיבות הזולת.

